

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра правознавства

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

КОЛОМІЄЦЬ ВЛАДИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.5 К42

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Корупція в органах публічної адміністрації

081 Право

Подається на здобуття освітнього ступеня "Магістр"

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____В.О. Коломієць

Керівник роботи
Стрільчук Віталій Ананійович
кандидат юридичних наук,
доцент

Житомир – 2021

Висновок кафедри правознавства за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри правознавства № ____ від "____" _____ 2021 р.

Завідувач кафедри правознавства

к. ю. н., доцент

ЛЯШЕНКО

Р.Д.

(підпис)

"____" _____ 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Коломієць Владислав Олександрович
захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(підпис)

Т. П. СВЯТОГОР

АНОТАЦІЯ

Коломієць В.О. Корупція в органах публічної адміністрації -
Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 081 – Право. Поліський національний університет, Житомир, 2021.

Пропонована до розгляду магістерська робота присвячена корупційним процесам, які відбуваються в Україні. Проаналізовані причини виникнення даного явища, проведені паралелі з іншими державами, досліджено різноманітні класифікації, поняття корупції. Сформульовані основні ознаки та охарактеризована корупція як правова проблема, шляхи її обмеження, можливі превентивні заходи, необхідні для попередження корупції та хабарництва.

Ключові слова: корупція, хабарництво, попереджувальні заходи, профілактика, митна справа, місцеве самоврядування, публічні закупівлі, попереджувальні заходи, запобігання корупції

ANNOTATION

Kolomiets V.O. Corruption in public administration. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 081 - Law. Polissya National University, Zhytomyr, 2021.

The proposed master's thesis is devoted to corruption processes taking place in Ukraine. The causes of this phenomenon are analyzed, parallels with other states are drawn, various classifications and concepts of corruption are studied. The main features that characterize corruption as a legal problem, ways to limit it, possible preventive measures necessary to prevent corruption and bribery.

Key words: corruption, bribery, preventive measures, prevention, customs, local self-government, public procurement, preventive measures, prevention of corruption

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	10
1.1. Загальний огляд корупції к небезпечного протиправного явища.....	10
1.2. Адміністративно-попереджувальні заходи як профілактичний спосіб усунення корупційних проявів	15
1.3. Міжнародний досвід боротьби з корупцією.....	21
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОКРЕМИХ ІНСТИТУТАХ ПУБЛІЧНОЇ.....	25
2.1. Проблема незаконного збагачення в органах місцевого самоврядування.....	25
2.2. Корупційні чинники у сфері митних органів державного апарату	28
2.3. Запобігання корупції в сфері державних закупівель.....	33
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	37
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Побудова в Україні громадянського суспільства вимагає усвідомлення необхідності нових форм інформаційної взаємодії із суспільними та державними інституціями. До того ж, сьогодні необхідно першочергово подолати усі корупційні прояви всередині держави, та ліквідувати чинники, що їх породжують.

На перший план повинна вийти боротьба з корупцією на місцевому рівні, оскільки вона є підґрунтям корупції загально державної, яка паралізувала державний управлінський апарат та уповільнює розвиток українського суспільства.

Сьогодні проблемам боротьби з корупцією приділяється досить багато уваги вчених і журналістів. Однак більшість наукових доробок зводиться до вивчення шляхів оптимізації діяльності правоохоронних органів. Натомість практично не досліджені роль і місце інститутів громадянського суспільства в протидії корупції, не розглядається позитивний світовий досвід залучення неурядових організацій до розроблення й реалізації антикорупційних програм, відсутні правові та організаційно-методичні засади співпраці правоохоронних органів й громадськості, особливо на місцевому рівні.

Оскільки для нашого суспільства характерний високий рівень корумпованості владних структур, виникає потреба розглянути напрями боротьби з корупцією на місцевому рівні, зокрема, взаємодію державних та органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Крім того, доцільно визначити шляхи налагодження партнерських відносин між громадськістю та органами, уповноваженими державою на боротьбу з корупційними злочинами, під патронатом органів місцевої влади.

Будь-яка держава має перспективи розвитку тільки тоді, коли влада й громадянське суспільство не лише вступають у діалог, але й налагоджують сталу взаємодію, яка передбачає участь суспільства в державних справах та сприяння його саморозвитку з боку влади. Необхідність такої взаємодії зумовлюється тим, що навіть демократична держава нездатна постійно

адекватно відображати всю повноту суспільних інтересів. Лише громадянське суспільство в особі самодіяльних громадських організацій, партій, рухів може своєчасно виявляти потреби, що назріли, та ініціювати необхідні правові, політичні й державні зміни.

Провідними науковцями, які через свої дослідження здійснили істотний вплив на формування та розвиток теоретико-прикладних основ галузі муніципального права є М. Баймуратов, О. Батанов, В. Борденюк, Р. Давидов, В. Кравченко, В. Погорілко, П. Любченко, Н. Мішина, І. Бутко, І. Дробуш, О. Музика, М. Пухтинський, М. Орзіх, Л. Юзьков, Н. Камінська та інші.

Мета та завдання дослідження полягає у висвітленні та комплексному дослідженні сучасних тенденцій в сфері чинників та причин корупції в різноманітних сферах, вплив корупції на державні та суспільні інтереси, формулювання на цій основі теоретичних та практичних рекомендацій щодо вдосконалення заходів боротьби з корупцією, вдосконалення попередження корупції на першочергових етапах.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- 1) дослідити різноманітні підходи до терміну корупції, розглянути класифікації корупційних чинників та проявів;
- 2) проаналізувати методи та можливості зупинення, обмеження, запобігання корупції;
- 3) проаналізувати міжнародний досвід боротьби з корупцією, дослідити світові стандарти запобігання корупції =;
- 4) охарактеризувати проблематику корупції в сфері місцевого самоврядування;
- 5) розкрити суть корупційних чинників у митній сфері державного апарату;
- 6) охарактеризувати проблематику корупції в сфері державних закупівель, її причини і можливості запобігання;

Об'єкт дослідження – корупція, її прояви та запобігання.

Предметом дослідження є сучасна проблематика та загроза корупції державним та суспільним інтересам.

Методологічну основу пропонованої до захисту магістерської роботи складають такі загальні та спеціальні методи: аналітичний метод дозволив зробити відбір, а також аналіз інформації, яка стосувалася безпосередньо теми даного дослідження. Діалектичний метод, метод системного аналізу та синтезу, формально-юридичний та герменевтичний методи використовувалися при різносторонньому аналізі наукових статей, які торкаються питань корупції (питання 1.1,1.2; 1.3). Поряд із вищевказаними методами дослідження при виявленні та характеристиці корупційних чинників також використовувалися такі методи, як прогностичний та аксіологічний (питання 2.1; 2.2; 2.3).

Апробація результатів дослідження. Головні результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження, були предметом обговорення на засіданні кафедри правознавства ПНУ, а також міжнародних науково-практичних конференціях: VII міжнародна науково-практична конференція "Science, actual trends and perspective of development" (Будапешт, Угорщина, 1 листопада 2021р.) , VIII міжнародній науково-практичній конференції "Theoretical foundations of modern science and practise" (Бордо, Франція, 8 листопада 2021р.), XIII міжнародній науково-практичній конференції "Perspective of science and practise" (Амстердам, Нідерланди, 13 грудня 2021р.).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що положення й висновки кваліфікаційної роботи можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого розвитку в цілому поняття корупції, її класифікації та розгляді такого важливого для суспільних інтересів явища, а також як теоретичне підґрунтя для дослідження окремих аспектів розвитку інституційних, нормативних та функціональних основ державних органів на базі доброчесності та етичності;

- *нормотворчій діяльності* – у процесі реформування та удосконалення вітчизняного законодавства з ціллю запобігти корупції;
- *правозастосовній діяльності* – для покращення функціонування органів місцевого самоврядування та державних органів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел (43 найменувань). Загальний обсяг роботи 45 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

1.1 Загальний огляд корупції як небезпечного протиправного явища

Корупція - це складний феномен, визначення якого не може бути універсальним та однозначним. В системі інститутів права це явище відіграє одну з важливих ролей, а тому необхідним є розгляд різноманітних підходів до оформлення терміну корупція. Навчальні підручники, наукові та публіцистичні сформуvalи пласт знань, який потрібно проаналізувати задля розуміння базових аспектів цього явища [1, с. 155-156].

Говорячи про різні форми підходи в термінології корупційних проявів, основним поділом їх є на доктринальні та офіційні. Доктринальні підходи прописані в сформованому вченими-науковцями в галузі юриспруденції статтях, монографіях, підручниках, дисертаціях, а офіційний або легальний закріплений в правових актах на міжнародному та національному рівні [1, с. 161].

Кодекс поведінки посадових осіб, затверджений Асамблеєю ООН, вказує на те, що корупція це зміна поведінки у вигляді певної дії або бездіяльності, яка підкріплюється і мотивується подарунками. Крім того, подарунки мають видаватися при кожній окремій потребі, кожному окремому акті допомоги за допомогою посадових повноважень. Проте Кодекс не тільки допускає, а й заохочує держав-учасниць тлумачити корупцію по-своєму. Розглядаючи це визначення, можна також зазначити, що не лише отримання матеріальних цінностей, а й службова поведінка зачіпаються як етичний аспект роботи посадовця в загальному [1, с. 164-165].

Характерною рисою правової системи Європейського Союзу є так звана гнучкість, яка дозволяє досягти рівноваги в плані співвідношення юридичної визначеності та чіткості, жорсткості правових норм - з однією сторони і справедливості в кожній окремій ситуації. Крім того, міжнародні документи стоять на наднаціональному рівні і проблематичним було б

гуртування всіх національних актів разом в систему без протиріч. Така думка підтверджується запискою до Кримінальної конвенції боротьби з корупцією, яка вказує на те, що різниця в суспільній моралі та поглядах буде очевидно призводити до різних поглядів на окремі дії, які можуть природно засуджуватися або сприйматися толерантно [2, с. 56].

Порівняно з першим Законом України "Про боротьбу з корупцією" від 1995р нинішній, очевидно, розширився. Первинний вказував лише як на протиправне використання наданих їй з метою виконання корисних для держави і суспільства дій повноважень з метою отримання матеріальних благ, послуг чи навіть просто пільг. А також будь-яких інших переваг[2, с. 57].

Сучасна модель визначення доповнила цю парадигму тим, що не тільки отримання, а й обіцянка чи пропозиція характеризуються як зловживання становищем. А також внесені доповнення про непряму корупцію: схилення до отримання благ та переваг іншим особам, передання їм цінностей.

Вищезазначена норма також являє собою фундамент і не може рахуватися абсолютно конкретною. Сама її суть була до зведення національного законодавства в ногу з європейським, в тому числі з зазначеною Конвенцією боротьби з корупцією. Були вжиті заходи та посилено увагу до працівників міжнародного сектору, застосування закону введено проти можливих корупційних проявів працівниками міжнародних організацій, іноземними співробітниками, штатом вищого ешелону Міністерства з іноземної політики [2, с. 58].

У широкому сенсі корупція розглядається як негативне явище, властиве державному апарату, в тому числі службовцям, посадовцям, уповноваженим особам, місцевим та загальнодержавним чи федеральним органам з корисливих мотивів, задля підвищення і покращення власного статусу, для збагачення групи чи окремого індивіда [3, с. 192-193].

Вузький підхід дає поняття корупції з огляду окремого юридичного факту: прийняття рішення повноважною особою з приводу прийняття не

об'єктивного, упередженого рішення в, скажімо, державному замовленні, тобто, надання преференцій, привілеїв іншій особі задля отримання незаконної винагороди при проведенні тендеру [3, с. 194-195].

Корупція визначають як суспільно небезпечне явище, протиправне, як зловживання правом, як загально соціальний прояв, явище суспільне, в якому особистий інтерес стає вищим, ніж публічні відносини і призводить до їх розкладання. Туди відносяться також і отримання пільг, послуг, привілеїв не в порядку, який схвалений на державному рівні парламентом. Оскільки законні привілеї як-то вихід на пенсію для правоохоронців з меншим стажем існують [4, с. 108].

Класифікація проявів корупції може бути представлена у такому вигляді:

- 1) підкуп і продажність державних чи муніципальних посадовців, що можна визначити як хабарництво
- 2) зловживання владою чи становищем з метою власного збагачення
- 3) використання авторитету в колі державних посадовців з корисливої мети
- 4) елемент або різновид організованої злочинності
- 5) термін, межі означення якого обмежуються загальними ознаками, які не дають змогу встановити точне формулювання [4, с. 109].

Існує і класифікація, яка поділяє корупцію на ресурсну і політичну. Політична - це виключно небезпечно явище, спрямоване на регулярний підкуп вищих посадовців: суддів, прокурорів, народних та місцевих депутатів, начальників відділів міністерств або навіть міністрів, працівників правоохоронних органів, фіскальної служби, співробітників спеціальних органів як-то НАБУ[4, с. 110].

Класифікувати корупційні прояви та чинники можна також з огляду на такі її риси: а) статус суб'єктів, б) рівень, в) територіальність, г) цілі вчинення, д) ступінь суспільної небезпеки [4, с. 111].

За статусом суб'єкти корупції поділяються на публічні та приватні. В цьому плані найбільш небезпечною, звичайно, є публічна, яка може підірвати економіку, дестабілізувати нормальні відносини, значно знижує авторитет та престиж держави на міжнародному рівні, знижує авторитет у суспільстві, підриває довіру у суспільстві, загрожує правовим основам та власне національній безпеці держави [4, с. 112].

Варто зазначити, що Верховна Рада у Законі України „Про запобігання корупції“ дійшла і до приватних осіб. Зважаючи на міжнародні стандарти під вплив антикорупційних заходів підпали и приватні діячі, чим суттєво розширилося розуміння корупції. Нове розширене законодавство встановлює певні обмеження і заборони, які стосуються посадових осіб підприємств, організацій [5, с. 60].

За територіальним принципом, корупція поділяється на внутрішню (національну) і міжнародну. В цьому випадку розмежовується більш небезпечна і підливна діяльність, зловживання на рівні міжнародних судів, міжнародних організацій, парламентських органів міжнаціональної юрисдикції. Менш небезпечна внутрішня корупція, яка не виходить за межі посадовців, що займаються внутрішніми справами держави, в тому числі і протиправна діяльність іноземних осіб, яка не зачіпає міжнародні інтереси, офіційні установи з компетенцією, яка стосується міжнародних публічних відносин [6].

В цьому розумінні адекватною мірою було схвалення Верховною радою пакету заходів, який спрямований на всебічне запобігання корупції в сфері міжнародного співробітництва, в це коло відносин входять штат посадовців виконавчого, адміністративного, законодавчого органу іншої держави, а також будь-яких інших індивідів, які виконують функції держави для іноземної держави, в тому числі для державного органу чи підприємства). Серйозна загроза з боку нарощування капіталу та організування транснаціональних угруповань підштовхує до таких кроків [7].

Наступний аспект класифікації корупції поділяє її на верхню і нижню, тобто в залежності від того наскільки широкі повноваження та наскільки численний штат працівників знаходиться в управлінні посадовця. Багато досліджень вказує на те, що в Україні поширена в основному корупція серед середнього та вищого ешелону публічних службовців [8, с. 53].

Повертаючись до поділу на ресурсну та політичну корупції в розрізі публічних відносин в Україні, можна з впевненістю сказати, що достатньої систематичності в цьому плані для досягнення рівня політичної немає і в основному вона складається з ресурсної. Назва ресурсної походить від суті перерозподілу ресурсів, які надані у відання як, так би мовити, казенні задля власного збагачення шляхом махінацій, підміни фактів в офіційних документах. Проте і ресурсна вчинюється в інтересах не тільки окремих осіб, а і груп індивідів, злочинних організацій. Превентивним заходом у поширенні політичної корупції є недостатня потреба, оскільки немає сил з різного боку, які б потребували прощтовхування законів, які б допомагали злочинним організаціям, більшість в нинішньому парламенті та покірність правоохоронних органів, мирна зміна начальників тих чи інших відділів, органів, міністерств, а також міжнародне не сприйняття українською корупції не сприяє таким серйозним і проявам, а психологічна складова закінчується на власному збагаченні найбільш простими і банальними шляхами і не йде далі [9, с. 68].

В Україні поширений принцип зловживання послуга за послугу. Непоодинокими є випадки сприйняття корупції як нормального явища, яке не виходить за межі цивілізованого суспільства, цьому сприяє в тому числі і недосконалість вітчизняного законодавства, бюрократизм, заплутаність податкової і дозвільної систем [9, с. 68].

1.2 Адміністративно-попереджувальні заходи як профілактичний спосіб усунення корупційних проявів

До адміністративно-попереджувальних заходів протидії корупції

належать будь-які дії державних органів та їхніх посадових осіб, направлені на запобігання корупції, які носять владно-розпорядчий характер та здійснюються на підставі норм права [10, с. 37].

У теорії адміністративного права адміністративно-попереджувальні заходи іменуються також заходами адміністративного попередження або заходами адміністративного запобігання. Під ними розуміються дії повноважних органів або посадових осіб, спрямовані на забезпечення виконання громадянами обов'язків перед суспільством, забезпечення суспільної безпеки і громадського порядку, недопущення і боротьбу зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями та ліквідацію їх наслідків [10, с. 38].

Адміністративно-попереджувальні заходи мають на меті не допустити вчинення особами протиправних діянь. Заходи адміністративного попередження мають на меті не дати здійснитися протиправному вчинку, вони застосовуються, якщо правопорушення тільки передбачається, тобто не пов'язані із вчиненням правопорушень. Вони їм запобігають, і, у цьому контексті, передують застосуванню інших примусових заходів, спрямованих проти винних у здійсненні адміністративних правопорушень. Основним напрямом боротьби з корупцією має бути запобігання її проявам. Системні, комплексні профілактичні заходи – це шлях, який може змінити характер і обсяги останніх. Застосування адміністративних заходів попередження унеможливорює або хоча б уповільнює розвиток поведінки, яка порушує право, в напрямі до власне правопорушення [11, с. 199].

Адміністративно-попереджувальні заходи застосовуються в ситуаціях, коли правопорушення відсутнє. Виділяючи при цьому індивідуальні або персоніфіковані заходи (адресовані конкретній особі), прикладом таких заходів можуть служити правила, які являють собою систему обмежень і встановлюються щодо конкретних осіб, та загальні, тобто такі, як і не адресовані конкретному адресату [11, с. 200].

Адміністративно-попереджувальні заходи протидії корупції в органах

та установах виконання кримінальних покарань України можна розглядати також і в площині профілактичної діяльності. Загальна суть профілактики полягає у попередженні можливих, але ще не скоєних правопорушень. Профілактику можна визначити як сукупність заходів, які спрямовані на виявлення і усунення причин та умов, що сприяють скоєнню правопорушень, а індивідуальну профілактику – як свого роду соціальний контроль або діяльність державних і недержавних органів, організацій, їх підрозділів і представників по недопущенню вчинення правопорушень з боку конкретної особи, від якої з великою ймовірністю слід очікувати вчинення правопорушень. Мета застосування профілактики полягає у своєчасному виявленні осіб, від яких можна очікувати вчинення правопорушень, та у подальшому виховному впливі на таких осіб з метою запобігання правопорушень. Досягнення зазначеної мети, передбачає вирішення комплексних завдань, до яких, зокрема, належать: виявлення осіб, поведінка, погляди, мотиви яких свідчать про те, що вони можуть вчинити протиправні вчинки; виховний вплив на осіб, здатних вчинити правопорушення; контроль за поведінкою цих осіб і способом їх життя; періодичні перевірки результатів проведених профілактичних заходів [11, с. 202].

Корупція в системі органів та установ виконання кримінальних покарань об'єктивно існує, тому юридична діяльність по викоріненню є адекватною реакцією держави на протиправні прояви. У цьому контексті адміністративно-попереджувальні заходи слід розглядати як елемент боротьби з корупцією [12, с. 284-285].

До адміністративно-запобіжних заходів у антикорупційній діяльності уповноважених посадових осіб органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби відносяться:

- подолання конфлікту інтересів як ефективний засіб протидії корупції в органах Державної кримінально-виконавчої служби України;
- посадові ротації працівників ДКВС України як ефективний засіб протидії корупції в органах Державної кримінально-виконавчої служби

України;

- дотримання антикорупційних стандартів службової поведінки як засіб мінімізації корупційних ризиків в органах Державної кримінально-виконавчої служби України,

- застосування поліграфу. При цьому зосереджуючись на запобіжних адміністративно-правових механізмах протидії корупції, класифікуючи їх на:

- правоохоронні (діяльність правоохоронних органів з викриття адміністративних правопорушень; оперативно-розшукова діяльність; слідча діяльність);

- інспекційні (періодичні перевірки діяльності органу державної влади або окремого службовця; службові розслідування за конкретними фактами порушень посадовою особою ДКВС прав і свобод громадян);

- аналітично-спостережні (контроль доходів та видатків посадових осіб ДКВС; оцінка рівня корумпованості ДКВС України на основі кількості виявлених фактів корупції на певну кількість співробітників за певний проміжок часу; оцінка рівня суспільної довіри до органів ДКВС на основі даних соціологічних досліджень) [13, с. 43].

Адміністративно-попереджувальні заходи протидії корупції можна назвати класифікацію за строками їхньої реалізації. Реалізація одних заходів здійснюється шляхом виконання разових дій (перевірка документів, огляд тощо), такі заходи процесуальними строками не пов'язані. Інші, такі, наприклад, як облік осіб, які вчинили корупційне правопорушення, чи декларування доходів та фінансових зобов'язань службовців органів та установ пенітенціарної системи, мають застосовуватися на певний строк (чи у певний термін), встановлений законодавством [13, с. 44].

За колом об'єктів адміністративно-правового впливу серед адміністративно-попереджувальних заходів протидії корупції можна виділити:

- спрямовані на засуджених;
- спрямовані на службовий персонал органів та установ виконання

кримінальних покарань;

- спрямовані на інших осіб, що фігурують у правовідносинах діяльності органів та установ пенітенціарної системи України [13, с. 45].

Оскільки специфіка відбування засудженими особами кримінальних покарань, а саме обмеження можливості пересуватися, можливості спілкуватися, обмеження вибору місця проживання, вибору характеру й роду занять ув'язнення, обмеження права вільно визначати свій спосіб життя, правом розпоряджатися своїм часом та інше, обумовлюють тривалі та стійкі відносини з персоналом установ та органів пенітенціарної системи, то і ймовірність виникнення корупційної поведінки у колі відносин «персонал - установи - засуджені» залишається великою. Аналізуючи антикорупційну адміністративну діяльність за колом суб'єктів, що не перебувають у службових відносинах з органами та установами виконання покарань, слід зауважити, що це коло має широкий суб'єктний склад і різноманітний вид взаємовідносин з суб'єктами цієї галузі правовідносин, що, у свою чергу, урізноманітнює адміністративно-попереджувальні заходи та їхню направленість [13, с. 46]:

- на засуджених та взятих під варту;
- на родичів та близьких засуджених та взятих під варту;
- на посадовців юридичних осіб, які перебувають у господарських відносинах з органами, установами та підприємствами пенітенціарної системи;

- на посадових осіб інших органів, які взаємодіють з органами та установами пенітенціарної системи України (посадові особи органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, прокурори, адвокати, священнослужителі, представники громадських організацій, персонал лікувальних установ, що не входять у систему органів та установ виконання кримінальних покарань України, тощо) [13, с. 47].

За суб'єктами здійснення антикорупційної діяльності:

- внутрішні – ті, які здійснюються апаратом управління органів та

установ виконання кримінальних покарань [13, с. 48].

- зовнішні – реалізація яких здійснюється суб'єктами, що не входять до системи органів та установ виконання кримінальних покарань (Національне агентство запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національна поліція України) [14, с. 116].

За змістом характеру адміністративно-правового впливу антикорупційні адміністративно-попереджувальні заходи можна поділити на:

- організаційні (організація служби органів і установ щодо захисту прав і свобод людини і громадянина) [14, с. 116];

- методичні (розробка та впровадження антикорупційних стандартів службової поведінки службовців системи виконання кримінальних покарань; розробка та впровадження методик діяльності посадових осіб, уповноважених на діяльність з питань запобігання та виявлення корупції, методик проведення антикорупційних експертиз; надання методичної та консультаційної допомоги з питань дотримання антикорупційного законодавства) [14, с. 117];

- забезпечувальні – засоби превентивного характеру, що застосовуються спеціально на це уповноваженими суб'єктами владних повноважень з метою попередження можливих корупційних правопорушень, обставин, що загрожують та запобіганню шкідливих від їхнього вчинення [14, с. 118];

- забезпечувальні – засоби превентивного характеру, що застосовуються спеціально на це уповноваженими суб'єктами владних повноважень з метою попередження можливих корупційних правопорушень, обставин, що загрожують та запобіганню шкідливих від їхнього вчинення [14, с. 118].

1.3 Міжнародний досвід в боротьбі з корупцією в сфері владних

Міжнародні способи запобігання корупції знаходять відображення у різноманітних методиках. І хоча фундаментальний базис для боротьби з

корупцією загалом схожий у більшості країн, конкретні заходи залежать від рівня політичної культури населення [15].

Незважаючи на те, що Україна долучилась до різноманітних міжнародних угод в сфері співпраці на шляху подолання корупції, перепони на практичному шляху не дають втілити їх в реальність [16, с. 38].

До чинників, які сприяють корупції і вирізняють Україну на міжнародній арені можна віднести:

1) економічний стан держави, який є першопричиною розповсюдження корупційних зловживань;

2) менталітет, в тому числі традиції і етичні правила поведінки, які сформувалися протягом історичного шляху нації;

3) погляд на представників вищого ешелону державного апарату як на привілейовану касту з широкими можливостями й імунітетом від юридичної відповідальності або негативних наслідків як-то звільнення, звичним є прийняття факту того, що посадова особа зацікавлена в підтриманні корпоративних та сімейних цінностей набагато сильніше, ніж суспільних [17, с. 143].

Звертаючись до держав з дієвим механізмом протидії корупції можна виділити Сінгапур. Її показники корупції найнижчі в світі. Система проти корупційних заходів включає в себе найбільш очевидні елементи: створення окремого органу з широкими повноваженням - Бюро розслідувань випадків корупції, був ухвалений чіткий список діянь, які відносяться до злочинів в сфері корупції із жорсткими санкціями [18, с. 22].

Важливим кроком було введення електронного урядування для мінімізації контактування чиновників і громадян при зверненні за отриманням адміністративних послуг [19, с. 109].

Найбільш жорстким методом у політиці сінгапурського президента було введення презумпції винуватості, яка покладає обов'язок доказування на посадовця [20, с. 153].

Поза вищевказаного, була введена система звітності, фактично декларування доходів. Одночасно підвищені посадові оклади і премії. Рівень оплати виконувача державних функцій став дорівнювати доходам успішного працівника приватного сектору. Свій відпечаток накладають і засоби масової інформації, які набули там значення четвертої гілки влади [20, с. 154].

Принципи антикорупційної діяльності Данії, яка теж входить в число лідерів держав з найнижчими показниками корупції, є залучення громадян до ухвалення рішень, прозорість надходжень і витрат бюджету, а також рішень і дій державних чиновників, органи державного апарату підконтрольні суспільству, а реакція на вимоги громадськості оперативна [20, с. 154].

Парламент Данії при цьому навіть не реформував державний апарат і не ввів новий орган для подолання корупції, що свідчить про роль менталітету. Крім того, до запобігання корупції співпрацюють з приватними особами і закордонними контрагентами, в тому числі Агентство міжнародного розвитку, яке закликає до подолання корупції та слідкує за її проявами. Всі договори, які проходять через Агентство як через посередника містять антикорупційні норми, а сторони підписують декларацію про недопущення хабарництва [21, с. 36].

В скандинавську високорозвинену модель входить і Фінляндія, що завдячує високому економічному рівню відповідному рівню етичності населення, незалежному судовому апарату, матеріальним гарантіям [21, с. 36].

Жорсткий аспект відповідальності у Нідерландах - позбавлення всіх соціальних пільг та неможливості займати державну посаду [21, с. 36].

Німецька модель базується на створенні широкої нормативної бази, яка виключає можливість вчинення корупційних зловживань. Крім того, більша жорсткість, ніж у шведської моделі, яка допускає конфіскацію майна при неможливості пояснення фінансового джерела [22, с. 48].

Законодавство Румунії допускає в тому числі перевірку спадку у випадку підозри з достатніми підставами. На території Румунії функціонує

директорат, повноваження якого розповсюджуються на випадки розкрадання грошових активів Євросоюзу [22, с. 48].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

По-перше, це реформування правової бази діяльності державних органів з урахуванням європейських стандартів, удосконалення існуючої кримінальної системи судочинства згідно рекомендацій Ради Європи, правове регулювання та підтримання ефективного спостереження з боку суспільства за оперативністю реагування правоохоронних структур та застосування санкцій публічними органами вищих інстанцій;

по-друге, законодавче закріплення соціальних моніторингів у сфері протидії корупційним зловживанням серед пересічних громадян різного рівня достатку у всіх областях держави, що дозволить провести детальне дослідження корупційної ситуації в державі, результатів роботи антикорупційних органів;

по-третє, формування і ухвалення нової загальнодержавної антикорупційної політики та планів, фундаментом яких мають стати новітні методики, статистичні та анкетні дані, напрацювання іноземних публічних структур, висновки міждержавних організацій, комісій, які спостерігають в тому числі і за поширеннями і масштабами корупційних проявів і чинників в Україні;

по-четверте, імплементація розгалуженої, поетапної системи передбачення можливих потенційних корупційних ризиків у формалізованому легальному вигляді. Три основні рівні такої реалізації це: висновки державних вищих комісій при парламенті з приводу проектів закону, другий - залучення експертів приватного сектору з їх оцінкою становища і можливих заходів для протидії зловживань з корисливою метою, третя - суспільне спостереження і соціологічні опитування, забезпечення прозорості і гласності в питаннях поінформування громадськості та легкості і доступності можливостей подання скарг.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОКРЕМИХ ІНСТИТУТАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

2.1 Проблема незаконного збагачення в органах місцевого самоврядування

Існує ряд притаманних органам місцевого самоврядування причин виникнення корупції:

1) політичні. Вони перш за все пов'язані з владними повноваженнями посадових осіб органів місцевого самоврядування, замкнутістю системи управління, недосконалість антикорупційної політики, безініціативністю та малою ефективністю громадських формувань [23, с. 186];

2) економічні. Перш за все проявляються в неправомірному використанні державних ресурсів в особистих інтересах та у відсутності прозорості багатьох економічних процесів. Вони зумовлені невідповідністю заробітної плати життєвим потребам, коли посадові особи органів місцевого самоврядування намагаються поповнити свої статки з інших джерел [23, с. 186];

3) соціально-психологічні. Полягають у невисокій активності громадськості, корисливості державних службовців, професійній та моральній деформації поведінки частини керівників, що виявляється у поблажливому ставленні до фактів корупції [23, с. 186];

4) правові. В основі даних причин недосконалість антикорупційного законодавства та наявність законодавчих прогалин, у зв'язку з чим у посадових осіб органів місцевого самоврядування є можливість "оминути" закон [23, с. 186];

5) організаційно-управлінські, які проявляються у неналежній регламентації діяльності посадових осіб, так зване «кумівство», та відсутність механізмів запобігання проникненню в органи влади лідерів і членів злочинних угруповань [23, с. 187];

Доволі сильно ускладнює функціонування чинного механізму кримінально-правового регулювання високий рівень латентності корупційних злочинів. Українськими дослідниками встановлено, що ступінь латентності корупційних злочинів становить від 90 % до 99 %¹¹. Різні вчені розглядають різні підходи протидії корупційним злочинам. Окрема криміналізація незаконного збагачення сприяла б формуванню трьох етапів кримінально-правової протидії корупції, тобто її ешелонуванню [24, с.187-188].

Перша лінія протидії передбачає недопущення виникнення корупційних відносин. Вона може бути виражена в кримінальній забороні шляхом окремої криміналізації корупційної змови чиновника з іншою особою. У необхідних випадках законодавець формує усічені склади злочинів, визначаючи закінченим злочином посягання на об'єкт кримінально-правової охорони. Другу лінію протидії корупції утворюють норми про корупційні злочини. Третю – забезпечує встановлення кримінальної відповідальності за незаконне (корупційне) збагачення, тобто перевищення службовою особою своїх активів, а так само активів близьких родичів над законними доходами в значному розмірі. Подібну норму необхідно розглядати як вимушену реакцію держави на підвищену латентність і небезпеку корупційних службових злочинів [25, с. 159-160].

Корупційні відносини не можна нейтралізувати тільки державними або тільки ринковими методами, а ефективний контроль над корупцією не можна забезпечити лише за рахунок удосконалення законодавчої бази. У зв'язку з цим доцільно розвивати й удосконалювати кадрово-організаційні, техніко-аналітичні (застосування новітніх технологій під час запобігання корупційним виявам, моніторингу та виявлення корупційних виявів, а також організації бар'єрів для реалізації корупційних оборудок) й адміністративно-економічні (відстеження фінансових ресурсів, що знаходяться в тіньовому обороті, посилення регламентації процедури відкриття рахунків суб'єктів господарювання в

банках, скорочення кількості позапланових перевірок суб'єктів господарювання з боку контролюючих органів, запровадження адміністративних штрафів за недотримання антикорупційних законів) механізми протидії корупції. Отже, звертається увага, що концентруватися лише на кримінальному законі в антикорупційній діяльності не варто [26, с. с. 66].

Хоча деякі вчені високо оцінюють антикорупційний потенціал саме правових засобів у загальнотеоретичній юриспруденції. Подолання чи суттєве обмеження корупції має свідчити про перевагу раціонального й гуманістичного, тобто культурного, людського над ірраціональним та антигуманним, тобто суто біологічним, тваринним. І право, завдяки своїй культурно-раціональній основі й можливості легітимного примусу, має відіграти в цьому процесі вирішальну роль. Із наведеного вбачається, що у антикорупційній діяльності вирішальну роль надає саме легітимному примусу, що в цьому випадку значною частиною знаходиться на полі дії кримінального права [27, с. 99-100].

Право є лише одним із елементів антикорупційного механізму країни. Такий елемент (право) має свої складники, які досить чітко можна вивести зі структури Конвенції ООН проти корупції. Так, складовими елементами всеосяжної дисциплінарної стратегії протидії корупції є чотири стовпи зазначеної Конвенції: 1) запобігання, 2) криміналізація і правоохоронна діяльність, 3) міжнародне співробітництво, 4) повернення активів. На підставі вказаного можна дійти висновку, що кримінальне право — це лише один із як мінімум чотирьох складників такого елемента антикорупційного механізму країни, як право. У зв'язку із цим варто адекватно оцінювати здатність кримінально-правових механізмів у довготривалій перспективі успішно протидіяти корупційним злочинам, які не можуть показати значних результатів у цьому напрямі без відповідних реформ в інших сферах [28, с. 186-187].

Тут варто погодитися, що кримінальне право займає в системі права

будь-якої країни завідомо підпорядковане становище; не тільки виконує конституційні директиви, а й забезпечує своїми примусовими можливостями так звані «створювальні» галузі права, є остаточним інструментом впливу в системі заходів державного контролю, а засоби кримінального права мають виступати в протидії лише найбільш суспільно небезпечним діям, які спричиняють істотну шкоду охоронюваному законом суспільним відносинам [28, с. 188].

Проте не варто недооцінювати засоби кримінального права, оскільки в разі їх неефективності будуть, зокрема, нівелюватися несприятливі наслідки вчинення корупційного діяння, що значно знижуватиме ризик значних особистих втрат за допущену не доброчесність. За таких умов не підкріплена каральною силою кримінального права антикорупційна трансформація інших сфер і регуляторів поведінки людини не буде показувати значних результатів в обмеженні корупційних практик [29, с. 15].

2.2 Корупційні чинники у сфері митних органів державного апарату

Митні процедури є основним засобом здійснення державної митної справи. За допомогою митних процедур владні органи контролюють законність переміщення товарів, засобів пересування через митний кордон України на її територію і за її межі, а крім того закріплює етапність і порядок дій, межі компетенції представників Державної фіскальної служби, регулює правові відносини між приватними учасниками і публічними службовцями митних процедур, перелічує обов'язкові до виконання і відповідності митні вимоги згідно із заявленим митним режимом зазначеного переміщення [30, с. 16].

Існує необхідність класифікувати корупційні чинники за змістом та інтенсивністю вирішального впливу на вчинення корупційних злочинів у сфері здійсненні митних процедур. Виходячи з цього пропонуємо вирізнити

інституційні, нормативно-правові, зовнішньоекономічні, організаційно-управлінські, морально-етичні та соціально-психологічні [31, с. 254].

Інституційні корупційні чинники загалом виражаються у неспроможності діючої системи митних органів ДФС ефективно виконувати свої функції щодо формування сприятливої обстановки для зростання показників зовнішньоекономічної діяльності, підтримання безпеки громадян, захисту економічних інтересів України.

У концептуальному плані інституційна неспроможність полягає в тому, що діюча система митних органів ДФС не справляється з управлінням митною справою, що суперечить економічній стратегії України, яка полягає в у входженні до зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, створенням сприятливих умов для цього, та торгово-економічної співпраці зі Світовою організацією торгівлі. У контексті завдань нашого дослідження йдеться про неефективне управління державною митною справою в нових геополітичних умовах, існування бюрократичних бар'єрів, непрозору роботи митниць, невідповідність здійснення державної митної справи європейськими митним стандартам і правилам професійної доброчесності [32, с. 104-105].

Систематизація інституційних корупційних чинників дає змогу виокремити з них найсуттєвіші:

- недосконале і неповне реформування митних структур і неточність стратегію розвитку державної митної справи [33, с. 97];
- дефіцит кадрового резерву, необхідний для імплементації [33, с. 97];
- реформування митних органів у відповідності з міжнародними стандартами [33, с. 97];
- надання занадто широких повноважень у питаннях, які вирішуються на власний розсуд [33, с. 97];
- націлювання на фіскальну складову: виключно збір податків [33, с. 97];

– «корупційне підприємництво» або залучення представників усіх органів державного контролю і правоохоронних органів до обслуговування «сірих» і «чорних» схем переміщення товарів і транспортних засобів через державний кордон України, поєднання їхніх комерційних і службових інтересів [33, с. 97];

– не інтегрованість митної системи України в міжнародну систему митної безпеки та керування ланцюгом переміщення товарів [33, с. 97].

Нормативно-правові корупційні чинники виражаються у недоліках нормативної бази, що охоплює коло відносин митної справи та недостатній рівень законодавчого регулювання. До них належать такі:

– прогалини в законодавчих приписах про спрощене оподаткування та звільнення від сплати митних зборів [33, с. 98];

– надмірна кількість митних режимів, занадто заплутана та складна система, що врегульовує митні відносини [33, с. 98];

– високий ступінь тарифних обтяжень й нетарифних обмежень зовнішньоекономічної діяльності, непередбачуваність торговельної політики України [33, с. 98];

– недосконалість норм Митного кодексу України про відповідальність за порушення митних правил та застосування адміністративних санкцій [33, с. 98];

– вибіркова та недостатня реалізація міжнародних приписів і стандартів здійснення митних процедур до національного митного законодавства [33, с. 98].

Корупційні ризики при недотримання норм законодавчих норм та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють митні процедури, використання службових повноважень з корисливою метою, спричинені заплутаним законодавством, колізійних нормах, прогалинах, в протиріччі різних актів, неузгодженості складових правової різної юридичної ієрархії, у розбіжностях між національним і міжнародним законодавствами у цій сфері. [34, с. 106].

Зовнішньоекономічні корупційні чинники за характером детермінуючого впливу на досліджувані корупційні злочини можна поділити на такі [35, с. 222]:

- надмірна залежність національної економіки від зовнішньої торгівлі та її вагоме бюджетоутворююче значення, а також фіскальна спрямованість діяльності митних органів [35, с. 223];
- недостатні економічна свобода і стимулювання вільної торгівлі, значні бюрократичні перешкоди на шляху зовнішньоекономічної діяльності, високі витрати на експортно-імпортні операції [35, с. 223];
- непрозоре ліцензування і квотування зовнішньоторговельних операцій [35, с. 223];
- «тінізація» і криміналізація зовнішньоторговельного обігу [35, с. 223].

Рівень корупції у сфері зовнішньоекономічної діяльності залежить від обсягу нелегальних експортно-імпортних операцій з сировинними ресурсами і високоліквідними товарами. У корупційних практиках беруть участь усі органи і служби, що забезпечують державний контроль за рухом товарів через митний кордон України і здійснюють правоохоронну діяльність у цій сфері. До того ж, в митних органах функціонує «конкурентна корупція» між регіональними митницями і їх відокремленими структурними підрозділами за надання корупційних послуг за нижчими цінами [36, с. 109].

До організаційно-управлінських корупційних чинників у сфері здійснення митних процедур належать організаційна і функціональна підпорядкованість та підконтрольність діяльності ДФС, втручання у проведення митних формальностей та їх результати [36, с. 109];

- недостатня професійна підготовка, дефіцит кадрового резерву, низький рівень професіоналізму та компетентності, неналежний рівень уваги керівників відділів до проведення добору на посади, апатичність та повільність, ігнорування своїх обов'язків антикорупційними відділами митних структур [36, с. 109];

- змішування кіл компетенції окремих чиновників разом, копіювання посадових інструкцій та питань відання публічних службовців різного рівня у питаннях участі в митних процедурах, їх регулюванні, проблематичний порядок оскарження прийнятих ними рішень, дій або бездіяльності та компенсація заподіяних матеріальних втрат [36, с. 109];

- низька ефективність інформаційно-аналітичної роботи, недостатнє впровадження ризик-орієнтованого підходу у сфері контролювання та нагляду за митними процедурами, а також збереження диспозитивного принципу у питаннях вибору форм та різновидів проходження митного контролю [36, с. 109];

- недостатній рівень оплати праці державних службовців митних структур [36, с. 109];

- відсутність продуманої і зв'язної стратегії протидії корупції в митних структурах ДФС, неефективні антикорупційних програми ДФС, недосконалі механізми здійснення контролю за діяльністю посадових осіб митниць під час здійснення митних процедур [36, с. 109];

До корупційних чинників, що стають причинами вчинення корупційних злочинів і пронизують діяльність митних органів під час здійснення митних формальностей, відносяться морально-етичні та соціально-психологічні [37, с. 186];

Серед морально-етичних корупційних чинників найбільше детермінуюче значення мають [37, с. 187]:

- низький рівень професійної доброчесності особового складу і керівників регіональних (локальних) департаментів, митниць ДФС [37, с. 187];

- конфлікт інтересів при здійсненні уповноваженими особами їх прямих обов'язків [37, с. 187].

- нехтування етичними правилами державного службовця [37, с. 187];

Говорячи про непряму корупцію, правила етичності співробітника

митних органів також забороняють використання владних повноважень для схиляння, умовляння, домовленості з іншими працівників, третіми особами, як публічними, так і приватними. Не допускається застосування примушування, погрожуючи службовим становищем у вигляді свавільної влади для примушування надання привілеїв [37, с. 187].

Соціально-психологічні корупційні чинники включають етичну деформацію державних службовців митних органів, хабарницькі звички, паплюження професіональних цінностей, неформальні позаслужбові контакти, поведінкові установки одержувати додаткові доходи під час здійснення митних процедур у виді неправомірної вигоди. Соціально-психологічні чинники породжують корисливу мотивацію і корупційну спрямованість злочинної поведінки, підвищену готовність вчиняти корупційні злочини за сприятливих умов, а також штучно створювати умови для одержання неправомірної вигоди [37, с. 186].

Професійна деформація являє собою процес зміни психологічних рис, індивідуальних особливостей, притаманних особі під впливом свободи дій і можливих шляхів уникнення юридичної відповідальності і, як наслідок, плавне руйнування цінностей. Деформація професійних поглядів і сприйняття вчинків співробітниками митних структур зародилась в умовах частих пропозицій хабарництва і давніх умов неформальних трудових відносин, службовці намагаються вирішувати питання про заниження розмірів митних платежів, до прикладу. Корпоративні цінності митних органів включають погляд на корисливі зловживання як основне джерело оплати праці, прерогатива приватних інтересів над інтересами державними, відданість начальству і напарникам по черговій зміні, зловживання владою і службовим становищем (пред'явлення необґрунтованих вимог, прийняття обов'язкових для виконання рішень, необґрунтоване застосування санкцій) у стосунках із декларантами, відсутність нагляду з боку громадськості, визнання авторитету посади і сувора субординація, дотримання негласних правил поведінки, кругова порука, нерозголошення інформації про злочинну

діяльність та інше [37, с. 187].

2.3 Запобігання корупції в сфері публічних закупівель

Термін громадський контроль наразі не закріплений законодавчо, проте науковцями в сфері юриспруденції дається визначення: громадський контроль - це різновид соціального контролю, який здійснюється організаціями громадян та окремими особами. Неспростовним умовиводом, який випливає із статистичних даних передових держав є те, що рівень соціального контролю зворотно корелює із рівнем корупції, є індикатором свідомого суспільства, яке бере участь в керуванні державними справами [38, с. 94].

Стаття 9 Закону України “ Про публічні закупівлі ” гарантує безперешкодний доступ громадян до інформації щодо публічних закупівель, відомості, вказані на сайті підлягають моніторингу, уповноважені органи інформуються електронним чи письмовим способом про допущені порушення, інформація аналізується, а сама система проходить перевірки на функціональність і доступність, безперервну роботу [39].

Закони “ Про громадські об'єднання ” , “ Про звернення громадян ” і “ Про інформацію ” також зобов'язують не тільки уповноважений орган, а й контрагентів публічних закупівель докладати зусиль для поінформування громадськості щодо проведення публічних закупівель, проте втручання у процес закупівель з боку громадян і громадських організацій, спілок не допускається [40, с. 39].

Відомості, отримані Державною аудиторською службою від заінтересованих свідомих громадян є підставою для проведення перевірки [41, с. 39].

Після Революції гідності в Україні запрацювала система Інтернет ресурсів для спостереження громадськістю, а окрім того і правоохоронними і контролюючими органами витрати бюджетних коштів, оперативно запобігати корупційним зловживанням та неправомірним домовленостям, додавати пропозиції до вдосконалення вже існуючої системи. До них

відносяться державний реєстр декларацій працівників публічного апарату, в тому числі муніципальних органів, а також два Інтернет сайти: електронна система закупівель «Prozorro» і сайт використання публічних коштів [42, с. 209].

Важливим кроком вперед в плані підвищення рівня участі громадськості в публічних закупівлях прийняття Закону України “ Про відкритість використання публічних коштів ” який формально закріпив порядок підтримання громадськості поінформованим з приводу усіх аспектів проведення публічних закупівель. В законі передбачається звітність з боку розпорядників і одержувачів грошових активів державного і місцевого бюджетів, підприємствами державної та комунальної форми власності, фондами загальнообов'язкового державного страхування. Інформація готується представниками вказаних органів за участі та за персональної відповідальності керівників установ чи підприємств і перевіряється ними на предмет достовірності [42, с. 210].

Веб-портал " Є-дата " є основним офіційним джерелом, на якому безоплатно і вільно викладаються відомості щодо публічних закупівель, а саме:

- повна інформація про розпорядника і головного розпорядника державних коштів (місцезнаходження, ідентифікаційний код та інше);
- розміри бюджетних асигнувань на відповідний період в загальному та з огляду на конкретну державну програму та проведені видатки;
- відомості про укладені письмові домовленості з повною інформацією про виконавців, ціну та термін виконання їх робіт;
- вартість послуг чи товарів за одиницю і за весь об'єм;
- посилання на норму закону як на підставу проведення відповідної фінансової операції із замовлення товарів чи послуг
- відомості про стан виконання угод, згода на які була дана і виконані фактично разом з усіма додатками і загальною інформацією про юридичну особу;

- інформація про наявність чи відсутність штрафних санкцій, претензій з приводу виконання умов угоди;
- акти наданих послуг (приймання-передачі, виконаних робіт);
- відомості про службові відрядження, в тому числі про термін перебування у відрядженні і обсягу коштів, які були витрачені [43, с. 86].

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що акценти державної політики переміщуються з протидії корупції як відносно масовому явищі на запобігання корупційним проявам. Значно розширюється інструментарій превентивних заходів та методів запобігання корупційним ризикам на державній і муніципальній службі. Найбільш ефективним із них наразі є: створення підрозділів з запобігання та виявлення корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, залучення провідних наукових та науково-освітніх установ для здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, створення переліку посад, де існують високі ризики прояву корупції, коригування персонального складу кадрового резерву на зайняття посад в органах державної влади та місцевого самоврядування, систематичне здійснення ротації кадрів по горизонталі та по вертикалі, запровадження максимальних строків каденції на тих службових постах, компетенція яких асоціюється із високими потенційними можливостями хабарництва, покращення функціональної складової Єдиного державного реєстру публічних осіб, що збагачувалися неправомірним шляхом, встановлення обмежень у належних випадках і на обґрунтований термін стосовно діяльності у приватному секторі осіб, які нещодавно залишили державну службу в муніципальних чи центральних органах влади шляхом виходу у відставку або з причини досягнення пенсійного віку, якщо їх компетенція напряму стосувалася функцій збирання, зберігання відомостей, які надійшли від громадян з приводу корупційних зловживань та ризиків, систематичне інформування громадськості про виявлені корупційні правопорушення, створення гарячих ліній для постійного зворотного зв'язку з населенням, подальше розширення співробітництва з міжнаціональними структурами, метою яких є протидія корупції.

Отже, з прийняттям нових антикорупційних законів та початком реалізації нової Національної антикорупційної стратегії в Україні запрацювала фундаментально оновлена система протидії корупції, якій

притаманні в основному профілактичні заходи; стратегія націлена на створення обстановки, за якої унеможлиблюється або створюється максимальна кількість перепон - з одного боку, а і з другого - запровадження більш жорстких санкцій за хабарницькі злочини, що вже були вчинені, на противагу старим загальноприйнятим заходам.

І не дивлячись на те, що індекс сприйняття корупції, залишається достатньо низьким, започатковані механізми вже покращують загальний стан запобігання й протидії корупції в державі. Тим не менш, аналіз сучасного стану корупції в країні переконливо свідчить, що будь-яке статистично зафіксоване зниження рівня вчинення корупційних правопорушень у країні носить штучний характер. Адміністративно-правові механізми протидії цьому явищу тільки починають напрацьовуватися та використовуватися.

ВИСНОВКИ

1. Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що сутність феномену корупції проявляється в тому, що вона виступає деструктивним фактором суспільного буття, має історичні витоки і глобальний характер, є правовим, економічним, політичним, психологічним і моральним явищем, має соціальну обумовленість (є продуктом соціального життя) та постійно підживлюється системою політичних, законодавчо-правових, організаційно-регуляторних, фінансово-економічних чинників анти суспільного характеру і змісту, має свою соціальну ціну, яку платить держава та громадяни за корупційні прояви, суттєво впливає на фундаментальні соціальні процеси та підсилюється в умовах економічно-політичної нестабільності держави, має властивість пристосовуватись до суспільних реалій, постійно мімікрувати (тобто поводитись безпринципно, пристосовуватись до ситуації) та еволюціонувати (корупція від окремих, спорадичних випадків хабарництва, перейшла на новий складний рівень, стала багатогранною, складною проблемою).

2. Адміністративно-правові засоби є аспектом профілактичної протидії корупції, важливий фактор антикорупційної стратегії, їх дієвість залежить від стратегічних і тактичних методик. Сутність засобів профілактики корупції може бути охарактеризована, дивлячись через призму різноманітних підходів, таких як управлінський, регулятивний нормативний, інструментальний, інституційний. Базуючись на одному із вказаних підходів можна сформулювати поняття досліджуваного явища, вибравши лише один із варіантів. Згідно інструментального підходу адміністративно-правові засоби профілактики корупції це нормативні прийоми та способи нормативного регулювання в досліджуваній сфері, а також послідовність за зв'язністю їх застосування на практиці. У вигляді цих самих норм адміністративно-правові засоби знаходять відображення у вигляді ієрархічної системи законних і підзаконних актів, в тому числі ратифіковані міжнародні договори.

3. За результатами проведеного аналізу позитивного досвіду інших держав щодо запобігання корупції у сфері надання публічних послуг можна зробити висновок, що в нашій державі доцільно вжити низку організаційно-правових заходів, а саме: забезпечити інтеграцію інформаційних баз даних публічних адміністрацій, організувати процес надання публічних послуг в електронній формі, оптимізувати управління та підвищити рівень прозорості в галузі надання комунальних послуг шляхом створення центрів з надання публічних послуг у цій сфері з можливістю отримання їх в електронній формі, передбачити можливість видачі електронних віз іноземцям та особам без громадянства, які приїжджають в Україну, запровадити можливість використання мобільного цифрового підпису для отримання публічних послуг в електронній формі, визначити порядок застосування громадянами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для спрощення порядку отримання таких публічних послуг: а) видача й заміна документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, б) заміна водійських посвідчень, в) видача довідок про відсутність судимості, г) видача архівних довідок фізичним або юридичним особам.

4. Підсумовуючи, можна сказати, що конкретні дії органів місцевої влади у вигляді взаємодії з громадянським суспільством та правоохоронними органами можуть значно допомогти в запобіганні корупції, а саме такі як проведення прес конференцій, публічних виступів про заходи в антикорупційній сфері, громадське обговорення питань ефективності роботи місцевих правоохоронних органів у сфері протидії корупції, розгляд на засіданнях колегій, нарадах питань забезпечення законності, правопорядку, координації зусиль, проведення аналізу заходів з профілактики корупції, участь місцевих навчальних закладів у розробленні науково-прикладних програм у сфері запобігання та протидії корупції.

5. Дослідження документів, які стосуються діяльності публічного посадовця за окремий термін на регулярній основі, окреслення кола контактів чиновника, які потенційно можуть використовуватися для

організованого покриття корупційних проявів, звернення уваги на постійні зустрічі і підтримання зв'язку з окремими особами, перевірка на їх можливе входження в число зазначених осіб; проведення співбесід з публічним посадовцем з приводу негативних наслідків виявлення корупційних зловживань, також з керівником його департаменту, зі співробітниками цього департаменту, проведення планових перевірок діяльності публічного службовця, аналіз правомірності дій та їх підстав, оцінка статистичних даних щодо результатів його роботи, звернення уваги на оперативний облік, ухвалення рішень у вигляді провокацій, які найчастіше призводять до зловживань з метою збагачення.

6. Таким чином, за результатами огляду корупційних ризиків сфері публічних закупівель запропоновані такі зміни в організації та проведенні вказаних процесів: сформувати додаткові правил створення лотів для мінімізації ризиків маніпуляцій на цій стадії (на теперішній час лоти створюються відповідно до принципів Єдиного закупівельного словника, але має бути запроваджені більш багатогранний ступінь для класифікації найменувань, що закуповуються), сформувати та утвердити внутрішні правила та принципи запобігання конфлікту інтересів, підвищити рівень прозорості в рамках виконання державного оборонного замовлення, переглянути підходи до формування технічних умов до предмету закупівель, застосування жорстких санкцій до фірм які не дотримуються умов контракту, контроль за недопущенням необґрунтованого завищення кваліфікаційних вимог чи звужування специфічних технічних умов, чи необґрунтованої дискваліфікації учасників (штучне створення сприятливих умов для окремого учасника), недопущення необґрунтованого подрібнення предмету закупівель до допорогового рівня з метою уникнення тендеру, обмеження кількості субпідрядників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. С. Сутність поняття "корупція": легальний та доктринальний аспекти / О. С. Бондаренко // Ірпінський юридичний часопис. 2021. Вип. 1. С. 154-170.
2. Лебедєва Т. О. Поняття та класифікація корупційних проступків / Т. О. Лебедєва // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2019. Вип. 52(2). С. 56-58.
3. Магас Н. Причини латентності корупційної злочинності / Н. Магас // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 9. С. 192-196.
4. Семчук Н. О. Політична корупція як комплексне політико-правове явище / Н. О. Семчук // Вісник Конституційного Суду України. 2019. № 5. С. 108-114.
5. Боровик А. В. Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією: проблемні питання поняття та класифікації / А. В. Боровик // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2019. Вип. 56(2). С. 60-65.
6. Феномен корупції в системі публічного управління: теоретичні аспекти наукового дискурсу / Д. Ю. Мартинов, Н. І. Обушна. // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 8.
7. Коломієць В.О, Стрільчук В.А. Суспільний контроль як ефективний спосіб запобігання корупції. // EuropeanConference. – 2021. – №7. – С. 89–92.
8. Чебан О. Теоретичні підходи до визначення корупції в публічному управлінні / О. Чебан // Актуальні проблеми державного управління. 2021. Вип. 2. С. 52-57.
9. Чорний В. І. Зміст корупції в органах публічної влади: теоретичний аспект / В. І. Чорний // Теорія та практика державного управління. 2020. Вип. 3. С. 63-70.
10. Адміністративно-правовий механізм профілактики корупції в органах внутрішніх справ / С. О. Шатрава // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2017. Вип. 35(2.3). С. 37-39.

11. Хомишин І. Ю. Профілактики корупційних правопорушень в системі державної служби / І. Ю. Хомишин // Митна справа. 2017. № 2(2.1). С. 198-203.

12. Малишенко Є. Л. Профілактика службових злочинів і корупційних проявів в органах внутрішніх справ / Є. Л. Малишенко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2018. Вип. 1. С. 281-289.

13. Войтов Г. В. До питань класифікації адміністративно-попереджувальних заходів протидії корупції в органах та установах пенітенціанної системи України / Г. В. Войтов // Європейські перспективи. 2019. № 1. С. 40-48.

14. Костенко В. М. Ключові заходи попередження корупційних правопорушень / В. М. Костенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2019. № 4. С. 116-122.

15. Шевчук О. А. Світовий досвід боротьби з корупцією та можливість його запровадження в Україні / О. А. Шевчук, А. О. Ковальський. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Юридичні науки. - 2019. - Вип. 2.

16. Ковальова О. В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією та криміналізації корупційних порушень / О. В. Ковальова, К. А. Алексеєва // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2021. № 1. С. 33-45.

17. Рудень Д. М. Міжнародний досвід діяльності органів із запобігання корупції / Д. М. Рудень // Молодий вчений. 2019. № 1(1). С. 141-145.

18. Бондаренко О. С. Принципи міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції / О. С. Бондаренко, І. А. Пасьовин // Журнал східноєвропейського права. 2020. № 81. С. 21-25.

19. Коломієць В.О, Стрільчук В.А. Основні характеристики міжнародних практик протидії корупції. // European Conference. – 2021. – №13. – С. 108-110.
20. Хмелевська Н. В. Міжнародні стандарти забезпечення здійснення правосуддя в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів / Н. В. Хмелевська, В. О. Гарматюк // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2020. Вип. 3. С. 150-159.
21. Рудік Н. М. Політика ЄС у сфері запобігання та протидії корупції: ключові виклики та проблеми / Н. М. Рудік // Державне управління та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 3. С. 35-44.
22. Крижановський А. С. Стандарти запобігання та протидії корупції в ЄС / А. С. Крижановський // Журнал східноєвропейського права. 2020. № 80. С. 46-50.
23. Прохоров К.О. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як один із засобів запобігання корупції / К.О. Прохоров // Наука і правоохорона. 2019. № 4. С. 184-188.
24. Шеремет О. С. Корупція в органах місцевого самоврядування та її запобігання в Україні / О. С. Шеремет // Вісник Асоціації кримінального права України. 2020. Вип. 1. С. 182-192.
25. Бортнік С. М. Основні напрями протидії корупції в органах місцевого самоврядування / С. М. Бортнік // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2018. Вип. 1(2). С. 157-161.
26. Соколовська О. О. Проведення громадських обговорень проектів регуляторних актів як дієвий механізм запобігання корупції в органах місцевого самоврядування / О. О. Соколовська, К. В. Сомсіков // Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7, № 8. С. 60-68.
27. Карпенко О. О. Запобігання та протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування / О. О. Карпенко, К. О.

Кудлінська, К. Є. Кузнецова // Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 1. С. 97-103.

28. Шеремет О. С. Корупція в органах місцевого самоврядування та її запобігання в Україні / О. С. Шеремет // Вісник Асоціації кримінального права України. 2018. Вип. 1. С. 182-192.

29. Бондаренко-Цимерман М. С. Шляхи подолання корупції в органах місцевого самоврядування / М. С. Бондаренко-Цимерман // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Державне управління. 2019. Т. 254, Вип. 242. С. 11-16.

30. Ліпенцев А. В. Протидія корупції в митних органах у контексті забезпечення ефективності публічного управління / А. В. Ліпенцев, О. Є. Войтик, Н. Г. Мазій // Ефективність державного управління. 2021. Вип. 1. С. 11-21.

31. Олійник Д. О. Обмеження та усунення ризиків вчинення корупційних злочинів на різних етапах здійснення митних процедур [Електронний ресурс] / Д. О. Олійник // Журнал східноєвропейського права. - 2018. - № 51. - С. 250-256.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_51_35

32. Ченшова Н. В. Проблема боротьби з корупцією в митних органах і шляхи її вирішення / Н. В. Ченшова, М. І. Панченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2020. Вип. 6(3). С. 102-105.

33. Коваль Н. О. Протидія корупції в митних органах ДФС / Н. О. Коваль // Lex portus. 2019. № 6. С. 93-104.

34. Коломієць В.О, Стрільчук В.А. Запобігання корупції в діяльності органів державної фіскальної служби. // European Conference. – 2021. – №8. – С. 105–107.

35. Головкін Б. М. Тіньова зовнішня торгівля і корупція на митницях /

Б. М. Головкін // Проблеми законності. 2019. Вип. 139. С. 218-230.

36. Коваленко О. А. Боротьба з корупцією в митних органах / О. А. Коваленко // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. 2021. № 2. С. 107-112.

37. Аркуша Л. І. Прояви корупції в митних органах: умови, особливості вчинення / Л. І. Аркуша // Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 4. С. 186-188.

38. Альциванович О. В. Теоретико-категоріальний аналіз поняття публічних закупівель та корупційних ризиків при їх здійсненні в Україні / О. В. Альциванович, Я.Ю. Цимбаленко // Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6, № 9. С. 92-103.

39. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

40. Юсова К. М. Корупційні прояви у системі публічних закупівель та їх класифікація / К. М. Юсова, О. В. Акімова // Підприємництво та інновації. 2020. Вип. 11. С. 37-42.

41. Мусієнко О. П. Роль громадських організацій у здійсненні адміністративних заходів щодо запобігання корупції в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування / О. П. Мусієнко // Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 1. С. 169-172. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2016_1_38

Кривенко А. Л.

42. Фаїзов А. В. Окремі аспекти протидії корупційним схемам у сфері публічних закупівель / А. В. Фаїзов // Бізнес Інформ. 2020. № 5. С. 207-212.

43. Бенько І. Д. Корупція у сфері публічних закупівель: форми прояву та засоби протидії / І. Д. Бенько, С. В. Сисюк // Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 38(2). С. 84-87.

